

Qüestió de noms... i de persones

Els catalans som, tanmateix, ben paradoxals. Ens passem la vida reclamant la llibertat, el respecte a la nostra identitat, a la nostra autodeterminació, i sembla que no sapiguem respectar-nos entre nosaltres i que no vulguem concedir als altres el mateix grau individual d'autonomia i de llibertat que volem col·lectivament.

Dic això perquè, a la Gran Enciclopèdia Catalana, fa temps que hi veig la identitat d'algunes de les nostres personalitats mutilada o transformada. López-Picó ha estat convertit en López i Picó, Rosselló-Pòrcel en Rosselló i Pòrcel, i aviat, per aquest camí, ens tocarà suportar un Salvat-Papasseit convertit en Salvat i Papasseit. Les raons que els correctors d'aquests cognoms poden adduir són (fins i tot admetent que siguin convinents) purament filològiques. Però, per damunt d'aquestes, jo n'hi veig de simplement humanes que per a mi, i per a tothom que s'estimi la llibertat de debò, passen al davant, que són el respecte a la voluntat dels altres. López-Picó s'haurà passat setanta anys de la seva vida publicant els seus propis llibres —gairebé un centenar— amb el nom de Josep Maria López-Picó i ara, amb un cop de vareta màgica, heu-me'l aquí transformat en López i Picó. Per damunt de totes les raons que se'm puguin donar sobre aquest canvi, per a mi, home lliure, pesa més la llibertat de López-Picó, el fet d'haver-se triat ell mateix aquesta forma de signar, tant si m'agrada com si no. I el que dic d'ell val per als altres casos similars. (L'excepció que recordo és la de Millàs-Raurell, però potser l'article fou redactat mentre ell vivia).

Aquest puritanisme em sembla de molt mala llei. Un puritanisme equivalent, però dut a camps més perillosos de l'activitat humana (un puritanisme que consisteix a tenir raó i sobreposar aquest fet a tota altra consideració), és el que ha dut una Inquisició, un stalinisme, un nazisme. El tenir raó, erigit en norma absoluta de la vida, és contrari a la convivència humana. Això, en el ben entès de voler suposar que hom té raó, que és molt suposar.

Sóc partidari que els noms i cognoms catalans s'escriuin el més correctament possible i que s'esborrin els tres segles de vassallatge i de decadència, dels quals la falsa grafia de molts dels nostres noms i cognoms és un dels estigmes més palesos i més revoltants. Però aquesta rectificació només pot fer-la el mateix individu, el mateix interessat. Jo puc maldar per convèncer alguns amics meus que escriuin correctament el seu cognom, però no puc imposar-los aquesta correcció. Se'm dirà que el seu nom fou deformat o transformat per un funcionari castellà —ignorant o malvolent—, fa un segle o dos, sense demanar-li cap explicació ni quin era el seu voler. Se'm dirà que aquell fals cognom li fou imposat. Però jo no crec que aquesta imposició em permeti a mi d'imposar-li ara la rectificació. Si és un home que es presenta en iguals condicions que les que probablement determinaren que el seu cognom fos mal escrit, sí. Si és un home que no sap escriure i em diu que es diu Vinyes o Pitxot, jo escriuré el seu nom així, i no Viñas o Pichot. Però si ell sap escriure i escriu malament el seu nom i vol perpetuar aquest error, jo m'esmerçaré —m'esgargamellaré, si cal— per convèncer-lo que no ho

faci. En nom de la intel·ligència, en nom del seu mateix amor propi. Però no puc passar d'aquí.

Perquè es dóna la paradoxa que una gran majoria —o, almenys, un gran nombre— dels més notoris dels nostres filòlegs i gramàtics i alguns escriptors catalans, escriuen malament el seu cognom. La llista és llarga. Basta recordar els Molas, Santiago Pey, Antoni Comas, Albert Jané, Xavier Fàbregas, Robert Saladrigas, etcètera. Molts d'ells són amics meus, i alguna vegada els he parlat d'aquest fet. Tots ells tenen les seves raons, més o menys convincents, per a continuar escrivint així el seu nom, però que no m'acaben de convèncer, perquè em penso que són ells els qui haurien de donar l'exemple. Altrament, ¿com gosarem demanar a l'home del carrer el mateix esforç —la mateixa rectificació—, si el que posseeix una coneixença més profunda de causa no s'anticipa a fer-ho? L'home del carrer, en últim terme, potser només en té una de raó, que és la sentimental. Està acostumat a veure el seu nom escrit d'aquella manera incorrecta, però en aquella grafia hi ha, per a ell, una part del seu amor filial, de la seva infantesa, de la tendresa de la llar... Com si el sentiment no fos una raó, i de quina magnitud! Potser els nostres gramàtics amaguen, sota raons no massa convincents, la mateixa poderosa raó de l'home del carrer. Però aleshores, qui començarà?

Car es dóna la paradoxa, encara, que aquests gramàtics i escriptors que he esmentat tots ells vivents (i que per molts anys!), tenen el nom mal escrit, o escrit amb les incorreccions habituals, a la Gran Enciclopèdia Catalana. En què quedem? Hi ha, potser, dos pesos i dues mesures? Aleshores us adoneu que aquestes rectificacions han estat fetes sobre els morts, sobre els qui no es poden defensar personalment, sobre els que no poden anar al despatx de l'Enciclopèdia i demanar o reclamar a un amic, o a l'amic d'un amic, que la seva grafia sigui íntegrament respectada. Això em sembla una mica covard. L'últim àtom de llibertat exterior que ens queda quan ens la prenen tota és, o hauria de ser, aquesta del propi cognom. Cada home té dret a escriure els seus noms com li plagui i ningú no hauria de modificar-los sense el seu consentiment. Per aquest camí hauríem d'escriure Pablo Ruiz en lloc de Picasso. I si els puritans m'hi empenyen, els diré que pel camí del puritanisme més estricte haurien d'escriure Pompeu Fabre i no Fabra, perquè aquest cognom deriva del Faber llatí (transposant la a i la r) i és un masculí com una casa, i per tant, segons les normes de l'Institut (i de Pompeu Fabra), caldria escriure'l amb e. Però aquesta raó, que jo ara tinc em sembla una aberració, com m'ho sembla veure rectificats els noms tan estimats de López-Picó, Rosselló-Pòrcel, Salvat-Papasseit...

Escriuiu bé el vostre nom, si us plau, i aconselleu els altres que facin el mateix. Digueu-los sobretot, per convèncer-los, que amb el seu cognom mal escrit demostren que algun avantpassat seu fou ultratjat i sotmès i que ell, no rectificat l'error, perpetua aquell afront, aquell vassallatge; i que, per tant, introduint la rectificació pertinent, no sols no ofèn els seus, sinó que els redimeix.

Josep Palau i Fabre

Avui, 30 de gener del 1979